

„Bekeert U, want het Koninkrijk
Gods is nabij!”

LEERREDE

OP DEN LAATSTEN DAG VAN 1871 GEHOUDEN

DOOR

DR. A. KUYPER.

AMSTERDAM,
H. DE HOOGH & Co.
1872.

Prijs 7½ Cts.; 10 exempl. 60 Cts.

Bij H. DE HOOGH & Co. is mede verschenen:

DR. A. KUYPER,

1. De Vrijmaking der Kerk f 0.20
2. De Christelijk-Nationalen op de Vergadering
van „Schoolverbond” „ 0.30
3. De leer der onsterfelijkheid en de Staatsschool „ 0.15
4. Eenvormigheid, de Vloek van het Moderne Leven „ 0.30
5. Conservatisme en Orthodoxie, Afscheidsrede te
Utrecht, 31 Juli 1870 „ 0.25
6. „Geworteld en Gegrondd”, Intreërede te Am-
sterdam, 10 Augustus 1870 „ 0.25
7. Tweede Zestal Leerredenen. Inhoud: De Troost
der eeuwige verkiezing. — Rust der ziel bij de
onrust der tijden. — Het kruis van Christus
het levensideaal. — De Heere onze Rotssteen. —
Godsdienst en zedelijkheid. — Het onbewust
Adventsgebed „ 1.50
8. O, God! wees mij zondaar genadig! Leerrede
op den laatsten dag van 1870 „ 0.07⁵
9. Het Modernisme een Fata Morgana op Chris-
telijk gebied „ 0.65

Door de Nederlandsche Gereformeerde Zendings-Vereeniging is bij
de Uitgevers dezes verkrijgbaar gesteld:

De Zending naar de Schrift. Inleidend woord voor
haar Elfde Jaarfeest, door DR. A. KUYPER.
Uitgegeven ten voordeele der Vereeniging. . f 0.15

Bekeert u, want het Koninkrijk der
hemelen is nabij gekomen.

MATTH. IV: 17^b.

Er is, M. H., een wentelen van dezen aardbol om de Zon van ons planetenstelsel, en met de laatste ure van dezen dag wordt die wenteling weer voltooid. Maar er is ook een wentelen van de wereld der geesten om de Zonne der Gerechtigheid, en van die ommewenteling is ook déze Sabbath ons ten merkteeken en symbool. Zoo valt dan Oudejaar en Sabbath ditmaal saàm: de laatste dag van den tijdkring is tevens de eerste eener weke! O! ligge reeds daarin rust voor uw ontrust gemoed: getuige het u van levensvernieuwing als straks ook dit jaar ten doode gaat, en plaatse het bij de zwenking van den Tijdstroom Hem u ten wachter, van wien de Psalmist reeds zoo roerend zong:

„Hij, Israels Wachter, sluimert niet!
Geen kwaad zal u genaken;
De Heer zal u bewaken.”

Aan dat blijvende in het kreitsen der jaren, aan dien Sabbath in den wildvlietenden stroom, of, wilt ge met een oud vaderlandsche leus, aan dat »Rustig te midden der bruisende baren” hebben wij zelfs meer nog dan het voorgeslacht behoefte, want sneller nog dan eertijds golft de stroom der jaren voort. Zongen reeds de vaders in Israël van een »daarhenen vliegen der jaren”, toch hadden ze van verre zelfs geen denkbeeld van een zoo pijlsnel omschieten, als ons thans overkomt. In hun leven was voor het minst nog een oogenblik van kalnte, nog een spanne breed tusschen den stroom daarbuiten en den levensstroom van het hart; voor hen was er nog een oever, die ruste bood, om, dien stroom ontvlucht,

hem te zien voortglijden aan zijn voet; er was toen nog opeenvolging, nog niet alles vloeide dooreen; er was nog ontwikkeling, de plant in haar geleidelijke wording gold nog als 's levens beeld. Ik weet het, ook hun reeds ging het leven te snel, snel als de wolk in het zwerk drijft en de schaduw langs den wand glijdt, maar toch, wat, bid ik u, was dat voortglijden nog bij dien waterval van uren en van oogenblikken, die thans rusteloos in de diepte van den Tijd neerschiet, nu dag in nacht loopt, en geheel de maatschappij zich tot één maalstroom kronkelt, die golfslag bij golfslag opstoot en weer opslokt, ja, nu er in eenzelfde oogenblik ruimte moet gezocht voor tien gewaarwordingen en voor elk stip des tijds een reeks van geruchten en van aandoeningen, elkaar verdringend, zich opeenhoopen, om, nauwlijks opgedoken uit den stroom, reeds weer verdrongen te worden door een nieuwen stortvloed van verschijnselen, die geheel onze persoonlijkheid overstelpt en bedelft, ons straks van den bodem licht en meesleurt! Neen, waarlijk, geen inbeelding, maar volle werkelijkheid is het: Al ijler, steeds radder, altijd sneller glipt de stroom der jaren voor ons uit!

Of wat dunkt u? Het is een schrikkeljaar dat komt. Dit noopt u van zelf, om het jaar dat ons beidt, met het viertal, dat verliep, tot één »Lustrum» saam te vatten... maar nu... ga zoover terug, en getuig met mij, of ge niet eer waant gansche „decenniën” te doorloopen, of niet dit vijftal jaren als het vierde eener eeuw schijnt, en een taak volbracht heeft die voor schier vijftig jaren nog uitputtend te achten ware en grootsch? Of is niet de wereld waarin we ons bewegen, de machten die ons beheerschen, de wegen die we bewandelen, de namen die genoemd worden, ja het leven zelf dat we doorleven, is het niet alles gewijzigd en omgezet, vernieuwd en anders geworden? Let op dien ommekeer, ook gij, Gemeente des Heeren! want gelijk Israëls profeten als uit den wachttoren de bewegingen der volkeren bespieden, zoo voegt het ook u, de beroeringen en schuddingen, de stuiptrekkingen en teekenen der tijden gade te slaan, waarin telkens voor u ontrold wordt een stuk van Gods eeuwigen raad. En wat aanschouwdet ge dan niet reeds in deze felbewogen, aan rust gespeende eeuw? Immers, als in „den wervelwind en in den storm was haar opkomen en ze joeg het stof voor haar voeten op,” toen Napoleon's wil de volkeren zweepte met den adem van zijn geweldigen geest... tot hij viel... en toen niet waar? scheen als bij tegenstelling een eeuw niet te lang om den vrede in te drinken, die door een „heilige alliantie” van Europa's

vorsten wierd gespeld. Maar helaas! hoe werden de raadslagen der staatslieden te schande gemaakt! Ach, pas een vijftiental jaren had het nieuwe statengebouw door zijn schoone lijnen het oog verrukt, of reeds dreunde het weer onder den bodem van ons werelddeel dat de vlam dreigde uit te slaan. En nog werd het, althans ten deele, bezworen, maar voor hoe kort slechts! want zóó is '48 niet aangebroken of geheel Europa wordt dooreengeworpen: alle moeite verijdeld op het Weener Congres ten koste gelegd: de fransche omwenteling viert in stroomen bloeds haar halve eeuwfeest: alle vastigheid raakt los, het gist en kookt in den boezem van alle volksleven, en als moest de te lange vrede ijlings gewroken worden, werpt een roekelooze hand den oorlogsfakkelt, slag op slag, in de drie schiereilanden van de Krim, van Italie en van Jutland en over de zee tot in het hart van Amerika's staten. Toch eindelijk daagt de vrede weder! God zij lof! nu beidt de gouden eeuw haar inwijding. Maar neen, nog één misstand moet rechtgezet, nog één verbreking van het evenwicht hersteld,.... dán zal de geboorteure van het vreedrijk slaan!... en immers het heugt u nog, hoe afgrijslijk de weeen waren, die niets dan een doodgeboren vrucht des vredes brachten, toen de »heilig geallieerden" onderling naar het zwaard grepen en de rampzaligste krijg uitbrak tusschen de beide broedervolken van het ééne Duitsche bloed. En toch... dat alles, het was reeds geleden, het lag reeds achter ons, nog eer dat laatste viertal jaren zijn loopbaan begon; haast zei ik, reeds vergeten is deze mindere smart bij de afschuwelijke viool, die sints over ons wierd uitgegoten!

Zie, daar naakt het van verre dat vier-, laat mij zeggen, dat vijftal jaren, saamgekoppeld door onheiligen band. In drie schreden voleindt het zijn loop: in drievuldig bedrijf deelt het zijn afschuwelijke vertooning, van voorbereiding eerst, daarna van verblinding, tot het eindelijk losbarst. Eerst werkt het vooruit, maar bedektelijk: men zint en raamt, maar in het verborgen: kunstig maar ongemerkt worden de draden van het web gesponnen, de strikken uitgezet, de kuilen gegraven! Hoor! reeds meent ge het ratelen van verre te hooren, maar neen, ... nog gaat de bladstilte aan het onweder vooraf, ... het is de ure der verblinding! Of wie heugen ze niet meer, die jubeldagen te Parijs, toen Europa's vorsten zich in den tempel des vredes verbroederden en het vredefeest van al Europa's volkeren door zijn nijveren werd gevierd? Toen, ja, stond onze eeuw op het toppunt van haar glorie: men geloofde aan haar: bij den vriendelijken glans, dien ze wierp, vergat men het geleden leed: eindelijk scheen dan

toch de dam van veete en volkerenhaat doorgebroken en lustig kabbelde langs de grenzen der volkeren één stroom van verzoening, van liefde en van menschenmin. En toch, ... toen juist stond de gruwel voor onze poorten, toen juist was het de ure der duisternis, toen juist zou het losdreunen in twee verbijsterende slagen: in een oorlog, die zijns gelijke, in een rebellie die haar weerga zoekt: in een zwaardslag naar buiten en een zwaardslag naar binnen: strijd met de volkeren over, en met het eigen volk binnen de grenzen: twee gevloekte uitbarstingen, beiden van wrevel getuigend, van haat tegen den broeder die oorlog, die opstand van haat tegen God.

Welke dier ontploffingen ge de ergere zult noemen? Mij dunkt, het was een vorig jaar verpletterender, dit jaar dreigender! Toen hoopten zich meer de reusachtige feiten oopen, er werd meer aan den weg getimmerd, en namen van vorsten en van veldheeren, van gewonnen veldslagen en genomen steden zweefden op ieders lippen, speelden voor elks verbeelding, beheerschten ieders geest! Hoe geheel anders dit jaar, nu het meer de sluipende werking was van een verraderlijk gif en ge met moeite nauw een enkelen naam in het verward gekrijsch kondt onderscheiden. Die dreun een vorig jaar was het neêrploffen van den stam met kroon en takken, thans ging het op een graven in den bodem, om den wortel zelf van het volksleven los te wrikken. Vraagt ge dus slechts naar indrukwekkende feiten, ongetwijfeld, dan was een vorig jaar al, dit schier in niets uw aandacht waardig. Maar ziet ge dieper, ziet ge verder, betast ge niet slechts de huid, maar peilt ge ook de wonde; let ge, óók ja op de vorsten, maar meer nog op het volksleven, dat ze leiden, maar niet scheppen kunnen; rekt ge ook met roemruchtige daden, maar meer nog met den volksgeest, in die daden sprekend; luistert ge, óók ja naar het woord der staatslieden, dat van volk tot volk uitgaat, maar meer nog naar het stemgeluid, dat uit de longen van het volk zelf opkomt, en van gezonden inborst of veege zwakte getuigt, — dan, ik weet het, acht ge het jaar, dat thans verliep, nog verre het wichtigst. Immers, wat '70 bedierf, is nog herstelbaar, wat in '71 losbarstte, nooit. Het jaar, aan welks stervenssponde we een doodenlied zongen, heeft reddeloos den bodem losgewoeld, waarop we staan; niets wischt het spoor van haat uit, dat het achterliet; het heeft, banger dan ik uit kan spreken, de glorie van Europa's toekomst verspeeld!

Wel is het dus een hachlijk keerpunt, waartoe het leven der volkeren en wij met hen gekomen zijn. We staan aan den uitgang van een ontzettend jaar, en aan den ingang van

een omsluerde toekomst, mocht het zijn met een voor indrukken vatbaar hart. Mocht dan dit Jaar, dat Hart, die Toekomst u door de profetie van het naderend Koninkrijk tot boete brengen voor uw God. Zij er voor die drievuldige stem in u een luisterend oor, en hoort heur getuigenis van den Valschen vrede, van den Geest uit de diepte en van de Teekenen des gericht's, die als met een stemme veler wateren het ééne hoog gebod uws Heeren prediken: »Bekeert u, want het Koninkrijk Gods komt nabij!»

Dringe God zelf u die stem in de voegen uwer ziel, dat ze zich ontsluite voor Hem, die alleen machtig is ook nu den bedroefde zijn troost, den zondaar zijn majesteit, maar ook den boetvaardige zijn heil te doen zien, en vinde vooraf uw dank en hope beiden vertolking in het lied onzer eerbiedinge:

„Zoo ik niet had geloofd, dat in dit leven
Mijn ziel Gods gunst en hulp genieten zou,
Mijn God! waar was mijn hoop, mijn moed gebleven?
Ik was vergaan in al mijn smart en rouw.
Wacht op den Heer, godvruchte schaar! houdt moed,
Hij is getrouw, de Bron van alle goed!
Zoo daalt zijn kracht op u in zwakheid neêr!
Wacht dan, ja, wacht, verlaat u op den Heer!”

(Psalm 27: 7.)

I.

Eerst dan het jaar dat verliep, de stemme der herinnering. Gij kent den valschen vrede, dien het bracht, den geest dien het uit den afgrond deed opkomen, en de teekenen des gericht's die het ons spelt.

Rust ons oog slechts op den spiegel en duikt het niet in de diepte, M. II! dan is '71, verre van onheilspellend, eer een gezegende onder de jaren te noemen, dan vond het »Vrede op aarde!» uit Efrata's velden ditmaal dubbelen weêrklank, en werd krachtiger dan ooit de profetie vervuld, dat »de wolf met het lam verkeeren, de luipaard bij den geitenbok zou nederliggen.» Haast gelooft ge u zelve niet, maar doorblader de dorre kronijk der feiten, en ge ziet het, slechts van verbroedering wordt u verhaald. Noem welk geschil ge wilt, dat van jaar tot jaar, op het schuldboek der natiën overgeboekt, nog steeds den wereldvrede bedreigde en immers,.... dit korte jaar boogt op aller vereffening. De feiten, in hun nuchterheid onwraakbaar, toonen het: er was dorst naar vrede, een wedloop om den vrede, slechts gedachten des

vredes gingen van volk tot volk uit. Waar wilt ge dat ik met de uitstalling dier vredestrofeën beginnen zal? Zal ik u van Salzburg en Gastein verhalen, waar de twee Keizers van Duitschen bloede de felle veete van Sadowa afzwoeren en weenden aan elkanders borst? Zal ik gewagen van Pruisen en Denemarken, die dan toch den stroeven blik weer vertrokken en woorden spraken van welmeenenden zin? Zie ze ginds aan de oevers van Genève's meer vereend, de mannen die den Alabama-strijd beslechten zullen, zoolang de vuurvonk bij het kruit, die Engeland en Amerika scheidde? Was er feller naijver denkbaar, zat ergens dieper wrok dan tusschen Habsburg en Italië? en toch ook die op wraak beluste spijt sloeg dit jaar om in een wedstrijd, wie het meest den nabuur zou verplichten. Ouder vijanden dan Rusland's Tzaar en der Turken Sultan vindt ge niet, en toch dit jaar was het aan den Bosphorus één wisseling van vriendschap. En dat alles, hoe veel ook op zich zelf reeds, het bracht ons nog slechts den nagalm van dien meest afgebeden, alles beheerschenden vrede, die den oorlogsgruwel temde, tusschen Frankrijk en Duitschland ontbrand! Mij dunkt, nog trilt u door de ziel de jubel die u aangreep, toen er eindelijk verademing kwam, en men ten leste dan toch het bloedvergieten staakte. Het was één Godlof dat ruischte langs de dalen en de bergen overklonk, waarin het heftig aangedaan, het blij en menschelijk gevoel zich lucht gaf. Wat schoone ure was het niet! Niemand nog die een einde van het bloedbad had durven voorspellen, ieder die zich nog op het ergst bereid hield, toen plotseling een roepen uitging, dat de benarde veste het opgaf! Hoe opgetogen, hoe dankbaar verhief Europa bij die mare niet haar stem. Zoo kwam dan toch die vrede, aan wiens komst men schier voor immer gewanhoopt had, toen de moegestreden helden weer aan de eigen woning aanklopten en de beroofde van hart zich op kon maken om een traan te plengen bij het rulle graf, dat al haar liefde borg. Natuurlijk, nog een oogeblik van voorbijgaande gisting, eer de wateren weer effen vloeiden, nog een verheffing van koorts eer de balsem in de wond zijn werking deed, maar dán ook zou het vertrouwen alom herleven, en Europa welhaast een dwaasheid beweenen, in zelfvergeting begaan, doch nu ook voor het laatst bedreven!

Zoo waande, zoo dweept men, M. H! Wie geloof het nóg, al zegt ge het te hopen? Hoeveel schoons in die verwachting werd niet nú reeds geloochenstraf! O, een deel van zijn erve, de beste van zijn vesten, het eêlst van zijn schat kan men een volk van het hart scheuren, maar wat geen vreêverdrag uit het hart des volks snijdt, het is de haat, waarmeê het den

overwinnaar vloekt, voor wien het als de mindere moest bukken. Alles ging naar wensch! De man werd gevonden, die het voor Frankrijk hardste woord in naam van Frankrijk spreken durfde: het frontier aan den Rijnkant werd verlegd: bij gansche heirscharen keerden de gevangen krijgers naar hun erve weder: bij milliarden werd de cijns voldaan, en toch... vrede werd het niet, want nog, als men het Fransche goud langs het ijzeren spoor naar Duitschlands hoofdstad rollen hoort, zweert ieder Franschman, eer zijn rechterarm dan dien onduldbaren smaad te vergeten! Met vrede op de lippen zint men op wraak en zoekt naar kracht tot verkropping van den onverzweelbaren haat. Nu nog bukt men morrend voor het geweld en kromt zich onder den harden vrede, maar dien vrede wil men niet, men wil den krijg weer, men wil bloed voor bloed. Men grijpt, niet naar Gods liefde om den haat te bannen, waarvan men bezeten is; waar men naar zoekt, het is naar een beter gewet zwaard, naar een verder dragend musket, naar een schutgevaarte, dat juister treffen zal! Zoo doet de overwonneling, en ook de overwinnaar rust niet op zijn lauweren, maar maakt zijn heirmacht nog geduchter, en de volkeren van rondsom, op lijfsbehoud bedacht, slaan op hun beurt de sikkels tot zwaarden, versterken hun vloot en verdubbelen hun leger. Het jubelen om den vrede, reeds nu is het door een kletteren van wapenen verdoofd. Niet lang meer of elk weerbaar man in heel Euroop' is krijger en aller natiën vlijt vloeit af naar veste en naar tuighuis. Laat u toch gezeggen, o volkeren! geen vrede, die beklijft, een valsche vrede gewerd u. Ook over u geldt Jeremia's klacht: »Hoor, een stem der verschrikking: er is vrees en geen vrede!» Dát is het, dat gij God en zijn Gezalfde verworpen hebt en dies geen vrede meer sluiten kúnt!

Na den vrede in de eerste maand, in Maart de gruwel der Commune. Daarin sprak de Geest uit de diepte. Werd hij niet in het Babylon onzer dagen als een geest der Verwoesting openbaar!

Slechts vrede in schijn won Europa! o, gluur in de diepten van het volksleven, en ge zult die onmogelijkheid van den vrede verstaan. Want niet een volksschoot, maar veeleer een spuwende krater schijnt het, waaruit die helsche geest u in al zijn afschuwelijkheid tegengrijnst. Wat is ze, die afgrijsbre gruwel die nu negen maanden terug in Frankrijks hoofdstad dood en verderf braakte en alle man die het hoorde vervulde

met ontzetting en schrik? Was het misschien de geest van verzet tegen den wettigen meester? Maar immers aan het recht van oproer was Europa sints een eeuw schier gewend. De bijzwerin moge zijn koninginne volgen, maar voor Europa's volkeren hief de macht der revolutie sints lang die wet des onderwerpens op! — Was het hun koelbloedige wreedheid dan, die ons het lijf deed huiveren? Maar er was immers nog vinniger hyenenaard, nog bloodaardiger bloeddorst in een Marat en Robespierre gezien! — Of dan wellicht de geest van laagheid, veiligheid en van trouwbreuk, die de Communnards gestadig wroeten deed in eigen ingewand? Maar immers Europa zou het Sybaritisch bewind van den derden Napoleon moeten vergeten zijn, om door dit schaanteloos tooneel zijn bevreemding te laten wekken! Neen, wat heel Europa op deed schrikken, het was niet een dier gewone rampzaligheden, maar het uitslaan van een vlam uit den smeulenden krater, in wier bloedroode walm een geest der helle sprak, een demonshartstocht, niet naar geluk maar naar moedwil, niet naar eer maar naar zelfverlaging, niet naar zingenot maar naar vernieling, en die een smetstof uitademde, die, alles doordringend en stukvretend de ordinantiën van het heilige ontbond, de zedewet loswoelde, alle band der natuur losrafelde, en haar ware werking eerst toonde, toen ze lastering voor den Christus deed spreken en een vloek voor onzen God. Wie onzer kan zich in zulk een gruwel indenken? Alle zin en rede vergaan: de hel om u losgebroken: één onderstbovenkeering aller dingen: dat honen van het heilige: dat spotten met de banden des bloeds: dat schimpen op het huwelijk: dat schelden op den eigendom: dat afschuwen van den arbeid: dat koelbloedig moorden van onschuldigen: en toen niets hielp, dat tandenknersen der boosaardigheid, om in Kanibaalsche woede al wat God schiep en menschen bouwden, in rook en vlam te zetten, en straks als Furiën en Satyrs te dansen om het rookend puin!... neen, dat is niet maar onmenschelijk, maar beneden het dierlijke, dat is kortweg »sathanisch» te doemen, vrucht van den onzaligsten hartstocht, »haat tegen God!»

En nog noemde ik het onrustbarendst verschijnsel in dezen jammer niet. Immers, ware die uitbarsting slechts de losbreking van een bent opzichzelf staande hellewichten geweest, we hadden een oogenblik gesidderd, doch na hun ten onderbrenging weer in stilheid gerust. Maar dat het tegendeel hiervan bleek: dat de draden van dit ontiege web in al Europa's hoofdsteden gehecht waren: dat er een samenzweering in uitbrak, die, wijdvertakt, alle volk omspande, kortom, dat we hier slechts voor de verkeerd gesprongen mijn stonden van

een aanvalsplan, dat met tucht en takt en taaiheid tegen geheel de maatschappelijke orde gericht wordt, dát is het ijslijke, dát het onrustbarende, waardoor ons meer dan schrik om het hart sloeg. Zie, dat Europa geschud wordt op zijn grondvesten, het is wjl blusschen niet baat, als achter den scheidswand olie in het vuur wordt gegoten. Daarom ducht nu reeds elk een weeruitslaan der slechts gesmoorde vlammen! En er is geen zedelijk wapen tegen M. H., want weet het, die afgrijsbre leer wil zelve godsdienst wezen, en wist reeds martelaars te kweeken voor haar onzalige belijdenis: »Er is geen levende, geen persoonlijke God!»

Bij de scheiding des jaars placht het heidenvolk den wiche-
laar te ondervragen en ook de Christen ontrolt in die ernstige
ure het boek der profetie. Van Teekenen des gericht's
sprak ik daarom in de derde plaats. Versta mij wel. Ik stel
mij niet aan, alsof indrukwekkende volksrampen op zich zelf
recht tot het vermoeden geven, dat Jezus' toekomst genakende
is. Dit te beweren ware, al naar gij wilt, óf met der vaderen
dweezucht afdolen, óf misvatting van der Apostelen streven,
waar ze de verschijnselen des tijds oplossen in het eeuwige der
conscientie. Ook al spelt de Openbaring »dat in de laatste
dagen de mensch den dood zoeken en begeeren zal te ster-
ven,» en al weet ik dat die ure er te Parijs is geweest, dan
nog geeft die trek van gelijkheid tot die gevolgtrekking geen
recht. Maar geheel anders wordt het, als het blijkt dat de
weg der volkeren doodloopt, dat ze niet verder kunnen. Zie,
slechts een dubbel proces is voor de volkeren denkbaar, van
worsteling of van wording, en die beide zijn schier
voleind. Eerst was er »Worsteling» tusschen het Christelijk
en Onchristelijk beginsel om de beheersching van der volkeren
hart en leven. En toen die worsteling met terugdringing van
het Christelijk element beslecht was, kwam er een proces
van »Wording» waarin het gittig zaad ontkiemde, en van
lieverleê de volken voortgleden op het nieuw getrokken spoor.
Maar nu ook dat geleidelijk proces in den Communegruwel aan
zijn uiterste raakte, zóóver ging dat er geen verdergaan is,
en in een rauwen gil zijn laatste woord dorst uit te spre-
ken, nu stuit de blik, nu roept alles om het einde, en weten
de kinderen des Koninkrijks dat de weeën aanbreken, die
voorafgaan aan het Gericht. En in dien samenhang, dan ja,
schikken zich, als de wachters om de dwaalstar, zoo om dit
alles beheerschend verschijnsel, de sombere geruchten, die

elkander als Jobsboden verdrongen en kan het geloofsoog die samentreffing van rampspoed niet aanstaren, zonder een geestelijken kern, en dus een profetie van hooger te zien, in wat het God beliefd heeft te doen komen. De feiten zijn daartoe te indrukwekkend geweest: het weer uitbreken van de pestilentie in het hart van Azië, of schier erger nog het stemmeeloos gekerm dier duizenden en tienduizenden, die in het Perzisch rijk den gruwzaamsten hongerdood stierven; die verwoesting van geheel een stad door aardbeving, Chicago's weergalooze ramp, de vernieling van Holland's nederzetting in Michigan's woud, het dreigend opdagen van de Cholera in het Oosten van ons wereldeel, zeg zelf, zijn het niet al te maal stemmen van ernst, die een »Bekeert u'' naar de ziel dringen, door de profetie van wat komt? Wat zeg ik, ge behoeft zelfs niet buiten onze erve te gaan, om in veler smart en rouwe dat roepen te beluisteren. Ook ons land werd bezocht, ook de stad onzer inwoning. Nog week ze niet ten volle, nog dreigt ze, die afzichtelijke pokziekte, die zooveel lieven uit ons midden aangreep en ten grave sleepte. O, dankt, dankt ook dezen avond uw God, gij, die aangetast wierdt, maar weer bevrijd, en zijn er ook onder u, die voor úw lieven wel een gebed, maar geen verhooring vindt, in rouw gedokenen! immers uit uw eigen hart neem ik de bede op de lippen: »Zij God uw dierbre dooden genadig en drage hun sterven in het leven uwer zielen vrucht!''

En vraagt ge ten slotte, hoe ik mij die reeks van jammeren als een lichten op de toppen der bergen verklaar, en dies u toe kon roepen: »Want het Koninkrijk der hemelen is nabij gekomen!'' , vergun mij dan de wedervraag, of het niet God was, die deze dingen niet slechts toeliet, maar ook gewild en gewerkt heeft, gelijk Hij alle dingen werkt om Zijn Zoon. Of zegt mij: Wanneer was het Koninkrijk naderbij, toen het met een jubelend Hosanna ter poorte van Jeruzalem in, of toen het, dorstend naar zijn bloed met een »Kruis Hem!'' ter poorte uitging? Wanneer was het Koninkrijk nader, toen het onder de Nero's en Deciussen met de Nazareners ter slachtbank ging, of wel toen de gunst der Constantijnen hun het lokaas bood der kroon? En evenzoo uit later dagen, wanneer sprak de nabijheid van het Koninkrijk sterker, in de lauwe geloofsrust der Erasmussen, of wel toen de echte Hervormers Rome uit haar schuilhoek opjoegen en het om goed en bloed ging voor wie vasthield aan zijn Heer? Ge weet immers, alle geslachten der aarde zullen weenen, als het nabij is, en als het genaakt, zal er een verdrukking zijn als nooit.

En wat dat is? Dat is het scherp der tegenstelling M. H.!

en het trekken van het licht uit de vermenging van den schemer! Dat is het splijten van den stam, een uiteenscheuren van het groene en het dorre hout. Aan de valsche dooreenwoeling stelt God een perk, den warrelklomp dien men roemen dorst, belacht Hij. De tweeërlei draad van het ééne kluwe wordt ontward, de spitse der beginselen naar boven gekeerd, en als dan Sathan dien wereldbrand als voorbô van zijn rijk begroet, ziet het Engelenheir achter het gordijn der dingen steeds hooger de gestalte rijzen van den Zone Gods.

Wee, wee der ziele, wie de blinddoek nog drukt en het oor nog is toegestopt, dat ze dit roepen tot bekeering niet vernemen kan. Rukke Godzelf het u af, zoo het bewindsel des aangezichts u het koninkrijk van Christus nog mijden doet om het rijk der wereld te dienen. Bezie dan nu bij de vlammen van het rookend Parijs de fundamenteen waarop het gebouw dier wereld rust. Toets aan den onleschbaren haat der volken de heelende kracht van een menschenmin, die door Christus niet bezielde wordt. In trouwe, stel ze naasten, dat gedrochtelijk rijk der Communards met zijn galeiboeven tot rijks grooten, zijn ijzingwekkend decoratief en helsche furiën,.... en daar naast, dat rijk van den Man van Smarte, van wiens lippen zegen druipt en wiens Engelen lofzingen als weer een afgedoolde naar zijn Vader roept, ... en immers, al de macht der consciëntie, alle beter gevoel, al wat wél luidt zegt het u: »Bekeer u van die onheilge wereld en kies den Zone Gods!»

O! valt Hem te voet, kust den Zoon opdat Hij niet toorne, ja, doen we het al te saam, Gemeente, en wissel zelf dat »Bekeert u» met dat andere »Het Koninkrijk nabij!» in uw lied af. Zingt van »bekeering»:

Zondaar! hoor zijn stem,
Buig u voor Hem neder,
Waak, en wacht op Hem!
Hij, die voor ons stierf,
't Leven ons verwierf,
Jezus komt eens weder.

en dan van »den dag des Koninkrijks»:

O! die dag breekt aan,
'k Zie zich d'Englen scharen
Langs de hemelbaan;
Hij, die ons geleidt,
Heeft den weg bereid,
Is vooruit gevaren!

II.

Na het verleden vraagt het eigen hart gehoor: de stem uit de diepte onzer menschelijke persoonlijkheid! Ook zij spreekt van Valschen vrede ons het eerst.

Er ging een Nathan's vraag en Nathan's oordeel dit jaar tot onze consciëntiën uit. M. H.! toen door gerucht en nieuwsblad, door vlugschrift en door teekenstift onze verbeelding te midden van dien gruwel verplaatst werd, en alles, om wraak schreiend, u toeriep: „Wat zal men den man doen, wiens zulk een snooddaad is?” En niet waar? »des doods schuldig!» klonk het van ons aller lippen, en het reppen van gratie scheen ons bij zulke onverlaten zelfs heiligschennis, tot de Godsprofeet zijn dreigenden vinger op onze eigen borst richtte en ons verpletterde met den uitroep: „Die man, die schuldige zijt gij! Ook in uw boezem klopt het menschelijk hart, waaruit zooveel snoodheid is voortgekomen. Slechts wat in uw eigen hart verscholen ligt, werd in Frankrijks jammer openbaar!”

Wie stemt dit van nature toe? Immers niemand, gij noch ik. Integendeel, al wat in ons is, komt er tegen op, want we kennen ons zelf niet en leven dies met ons onheilighart in bedriegelijken vrede. Wel ligt Gods woord voor ons geopend, om ons de diepten van ons hart te ontdekken en ons te toonen, wie we zijn; wel wijst de Catechismus reeds een drietal eeuwen zelfs onze kinderkens den sleutel die tot het mysterie van ons inwendig leven leidt, maar het is als wierd Jesaia's profetie aan ons vervuld: „Daarom is ulieden alie gezicht geworden als een verzegeld boek, 't welk men geeft aan eenen die niet lezen kan, zeggende: lees toch dit, maar hij zegt: ik kan niet lezen.” Ons dunkt het zelfkennis, met terzijetting van dat Woord, het wezen onzes harten afmeten naar de zwakke, kleine uitingen die in het alledaagsche leven daarvan aan het licht treden, zonder dat het besef ons ook maar aanwaait van de onheilge, maar verborgen diepte, van de ontzettende, maar demonische krachten die onder de oppervlakte onzer ziel gebonden en bezworen liggen. En we veinzen daarin niet, maar meenen werkelijk vrede met ons zelf te hebben, gelijk we als mannen van goeden wille geroemd en onder de beteren van ons geslacht geteld worden; we wanen inderdaad in vrede met de kinderen der menschen te leven, wijl de vleiende tong, onze liefde roemend, ons wederliefde biedt; ja, we beelden ons in zelfs in vrede met onzen God te verkeerren, zoo volijverig als we Hem dienen, biddend om vergeving waar Hem onze ondank had bedroefd! Zoo leven we buiten den

tempel van ons eigen hart, bespeuren slechts wat we, bij de vensteren van onze eigene ziel voorbijwandeland, kunnen waarnemen, en, zoo Machtiger het ons niet ontdekt, wordt aan deze zij des grafs het geheim ons nimmer ontsloten van de gevaarlijke brandstof, die in de gangen en kameren, ja dieper nog, onder de gewelven van ons hart ligt opgetast. En toch waar anders dan in uw menschelijk hart schuilt de grauwe onheilspellende diepte, waaruit de afgrijselijkheden der Communards, als giftige gassen, zijn opgeborreld. Er is maar één geslacht van kinderen der menschen en alle menschenhart, zoolang het niet werd wedergeboren, is in aard en streven gelijk. Dit moet vastgehouden, want reeds in de natuur de scheiding te leggen tusschen kinderen des lichts en kinderen des duivels ware het toppunt van allen hoogmoed, waartoe ooit 's menschen zelfzucht klom. Neen het waren geen menschen uit anderen bloede, het waren geen shepselen van andere beweging, dan gijzelf en die met u hier nederzitten, en de rechtsgedingen bewijzen het, hoe ge een jaar terug er in keurig gewaad langs Parijs' straten had kunnen zien trippelen, die nu als razende Furiën gegrepen werden, de hand met bloed bevekt of het gelaat geschroeid in de vlammen! Zie, wijl we God niet op zijn Woord gelooven wilden, dat wel waarlijk »uit het hart des menschen deze dingen voortkomen", maar nog steeds boogden op onzen edelen aard en pochten op de kracht onzer beschaving, heeft de Heilige ons thans op andere wijs dit mysterie gepredikt in het bloed der onschuldigen en het krakend neerstorten der doorluchtigste paleizen. Wijl we in stugge betweterij met den Heidelberger dorsten spotten, doet God de Heere thans een Belsasar's Catechismus van verre glinsteren, die met zijn vurig letterschrift onzen valschen vrede verstoren komt, en het ons aanzegt zonder weerspraak te dulden, dat we met al ons lispelen van liefde, tenzij we ons bekeerd hebben, nog steeds tot haat tegen menschen neigen en tot haat tegen God. De gruwel van '71, ze is een goddelijke commentaar, of wilt ge, het Amen der wereldgeschiedenis op Jesaia's drievuldigen uitroep: »De goddeloozen hebben geen vrede!" geen vrede daar binnen, zoolang ze tot God niet zijn bekeerd!

Het is de Geest uit de diepte, die deze bedwelming over ons bracht en ons sloeg met Verblindings. Jehova's dreiging aan Israël wordt aan ons verwezenlijkt: »Daarom zal over u worden uitgegoten een geest des diepen slaaps, en uw oogen zullen zich toesluiten en uw zieners verblind

worden." Daarin juist ligt het huiveringwekkende van onzen toestand! We loopen op een afgrond toe, en met opzet wordt ons het oog beneveld en de kuil bedekt. De brandende toorts werd reeds onder de binten gestoken, en sluimerend op onze sponde hooren we het knetteren der vlammen wel, maar een betooverende stem overreedt ons, dat het slechts in den droom was, en met het liedeken van »vrede en geen gevaar!" dommelen we weer weg in onze ruste. O! Sathan weet het wel! Hij is er aan toe gekomen, dat hij Europa's volkeren in de edelste deelen treffen wil, en dies reikt hij ons eerst zijn bedwelmend vocht, uit vrees, dat de pijn zelf der insnijding tot redding uit zijn boeien worden mocht!

Reeds is die ongevoeligheid, die onaandoenlijkheid, die onverschilligheid van ons hart tot zeer bedenkelijke hoogte gestegen. Zoek nogmaals den schok u te binnen te brengen, die het eerste gerucht van deze barbaarschheden in u te weeg bracht, en vraag, wat blijvenden indruk van die eerste aandoe-ning ge nu nog bespeurt. Had men ons vooruit gezegd, wat afgrijselijkheden we nog beleven zouden, we hadden het niet geloofd, er ons niet kunnen indenken, maar althans zeker gewaand, dat de indruk van zulke ontzettendheden alle trek naar luchthartigheid voor jaren zou verdreven hebben. En nu, nog slechts enkele maanden verlieden en reeds is de prikkel geheel afgestompt en beschouwt elk deze onderstbovenkeering als volkomen natuurlijk. Het leven werd weer opgenomen, waar het gebleven was; als of ons een droom verteld en geen werkelijkheid overkomen ware, vervolgen we spelend onzen weg. Zelfs aan dit ontzachtelijke hebben we ons ongelooflijk spoedig gewend. Als was, zoo licht bewogen, maar ook even spoedig weer gelijk gedrukt, bleek het hart onzer eeuw! Die cynische spotters te Parijs, die daags na het bloedbad weer schertsend de drinkzalen van hun laffe boert gewagen deden, zijn een type waarin het beeld van ons geslacht zijn schelste, maar toch ware uitdrukking vond; want een bezigheid des geestes, een onderwerp voor gesprek, straks een tooneel voor den schilder, maar geen stemme Gods tot de conscientie wordt in dien jammer gewaardeerd. Onze schande zelfs laat ons koud, het gevaar schrikt niet meer op: misschien een klacht wordt ontlokt, maar geen aandrift gewekt tot veerkrachtig handelen. Het is of naar de spreuk der heidenwereld »de goden ook thans verdwazen, die ze willen verderven." Zie toch, als de waanzinnige moeder bij Bethlehem's kindermoord zit ook onze eeuw staroogend en met gespouwen lippen, roerloos en toch lachend bij den moord harer kinderen neder. En mocht ge wanen, dat althans ons volk van dien smet vrij ware, denk

dan aan het bloed ditzelfde jaar ook op onze erve door het zwaard vergoten. Ge weet nog, uit wat oorzaak? Alleen wijl het kermisgejoel wierd bedreigd!

Wat dunkt u? Spreekt daarin niet meer dan de gewone vergetelheid van het menschenhart, bespeurt ook gij daarin niet een demonische macht, die de hand naar ons uitstrekt en ons bedwelmt? Die verblinding wordt onmerkbaar over u uitgegoten in de lauwe weelde die u omringt, u ongemerkt om de slapen gestreken in de al snellere beweging des levens, die u zelfs geen rust meer voor het denken laat. Allengs, van lieverleè ontzinkt ge u zelf! Ge wordt niet plotseling uit den stroom in den ocean gestooten, maar eerst in de sluizen geschut, waar ge, dalend zonder het zelf te weten, ten leste de sluisdeuren doorglipt zonder te weten wat met u geschiedt! Dat is juist de sluwheid des Verleiders. Hij slaat niet met het slagzwaard, maar prikt u met spelden de slagaderen der ziel open, tot het levensbloed u begint af te leeken, en als de keel u dan droog wordt en de dorst u kwellen gaat, o, dan zet hij u ijlings met helschen glimlach den slaapdrank aan de lippen. Wee uwer, zoo ge hem dien beker niet uit de hand sloegt, hij zou u doen slapen den sluimer »des eeuwigen slaaps.»

Of liever, God alleen heeft het belet, zoo ge in dien eeuwigen slaap nog niet uw oogen lookt, wijl Hij, als het kleppen der alarmklok, de conscientie in u roepen deed van de Teekenen des gericht's. Waant niet, dat alleen het gevoel uwer zenuwen de huivering veroorzaakt heeft, die bij de jammeren deze beide jaren u uws ondanks be kroop. Alleen de schrijning der conscientie kon het gevoel daartoe verscherpen en meer nog dan uw menschelijk gevoel heeft uw conscientie bij het hooren van die slagvelden gebeefd, bij het gerucht dier gruwelen gesidderd. Door het dreunen dier donderslagen is het slagwerk des gewetens van zelf in trilling geraakt. Alleen uw conscientie is het, die u bij het henensnellen der jaren deez' avond tot hooger ernst stemt. Ja, uw conscientie alleen heeft mijn aanklacht beaamd van valschen vrede, wijl in haar onwraakbare stem God zelf tot u sprak: »Ik weet het ook!»

Dankt uwen God voor de genade, dat die conscientie nog in u werkt, dat ze nog niet geheel in u gesmoord en verdoofd wierd, en er dus nog iets in u overbleef dat een prikkel kan hebben voor uw hart. Immers, zolang die conscientie nog klopt, zijt ge nog bereikbaar, en getuigt reeds uw onreine, ongeheiligde natuur van een hooger leven dat u

wenkt. O! heb maar den moed voor die stemme der conscientie stil te zijn, opdat ge, waar alles zwijgt, haar en haar alleen deez' avond moogt beluisteren. Neem weg alle windsel, waarmeê ge de schelheid van haar tikken zocht te verzachten. Vraag wat dit jaar u aan zegen en genade bracht, wat het u verwijt aan schuld en zonde, of ge den Christus nader kwaamt die Hem nog niet vindt, en in Hem gewassen zijt, die reeds in zijn heil kondt juichen. Ge zoudt uzelfen verlagen zoo ge u sparen wildet. Doe dat niet. Neem het onvervalschte meetsnoer van Gods wet, den onwraakbaren toetssteen van Gods woord en bezie het dan in den geest, wat er aan kracht des levens van u uitging, wat licht ge hebt doen schijnen, aan wat wateren ge het zaad des levens hebt uitgestrooid en wat God u deed gelukken. Ik weet wel, als die stroom van Gods heiligheid over de velden onzer ziel wil vloeien, dan rept zich van nature onze hand reeds om de dijken te kisten, en al hooger den dam op te hoogen, of we den stroom nog keeren mochten! maar toch bidde ik u, laat af, doe alzoo niet, sla veeleer die borstwering uwer zelfgenoegzaamheid weg en verootmoedig u voor uwen God in belijdenis van dank en zonde. Breng offers der dankzegging aan den Vader der lichten van wien alle goede gaven op úw hoofd en dat der uwen afdaalde. Houd dien dank niet terug, zelfs niet gij, minder bedeelde! want ook gij zoudt te kort schieten in vermogen, zoo ge niet één vergeten wildet van de weldaden die God u bewees. Maar dan ook voeg bij uw danken de belijdenis van uw schuld. Belijd u zelven gelijk gij zijt en de Heer u voorziet in uw verborgen wezen. En brokkelt het dan alles af, worden er dan vlekken zichtbaar in al uw arbeid, komt de verwijtende stem dan uit de diepte en uit den hooge, uit uw openbaar en uw verborgen leven, van vriend en vijand's lippen, van vader en van moeder, van kind en gade tot u, voelt ge u dan alle roem ontzinken, dat uw ziele in u verbrijzeld wordt en het „geheel melaatsch!“ u over de lippen komt, o, dan niet in uzelf getreurd, maar voor God op de knieën, dan om den vrede geroepen, die voor eeuwig uit het bloed des Lams opklimt, ja, dan elk voor u zelf gebeden, wat de Gemeente van Christus thans met u wil afsmeeken:

„Ontzondig mij met hyzop, en mijn ziel
 Nu gansch melaatsch, zal rein zijn en genezen:
 Wasch mij geheel, zoo zal ik witter wezen
 Dan sneeuw, die versch op 't aardrijk nederviel.
 Al! geef mij weêr gewenschte zielevreugd;
 Laat uit uw' mond mij stof tot blijdschap hooren:
 Zoo wordt op nieuw 't verbrijzeld hart verheugd,
 En in mijn geest de ware rust herboren!“

(Psalm 51 : 4.)

III.

En nu de Toekomst! Als een donkere nacht, waarin men geen handbreed voor zich uit kan zien, als een verborghenheid die alle onthulling weigert, en waarvan niemand spelt, wat ze baren zal, ligt ze daar voor ons, — en toch biedt Europa haar een valschen vrede en slaat in bedriegelijke onbezorgdheid haar onzekere paden in.

We gaan terug: elk ziet het. We glijden af: bij elken voetstap kan het getoond! En toch zingt men luchthartig het liedke der gerusten en jubelt huidkeels, als wachtte het einde van allen jammer, de verhooring aller bede, de vervulling aller wenschen ons in de naaste toekomst op. Van waar ook bezien, nergens kan de werkelijkheid de vuurproef der kritiek doorstaan. Aan de feiten getoetst, blijkt geheel het organisme van staat en maatschappij en kerk onhoudbaar, krank ten doode te zijn, en toch weerklinkt het woord van Europa's Vorsten, als daagde het schoonst verschiet van welstand, bloei en vrede; en toch zit men bij de puinhoopen van der Vaderen Kerk neder, als hoorde men het loeien van den storm niet, en toch prijst men ons Vaderland gelukkig om den uitmuntenden weg, waarlangs zich zijn ontwikkeling beweegt.

Maar is die onbezorgdheid gewettigd, is er voor die zelfverheerlijking grond? Of is dan Europa's evenwicht niet onherstelbaar verbroken, de broederband der volkeren niet voor altijd verscheurd? Geldt dan het recht nog? Beslist nog de heiligheid van het eens gegeven, plechtig verpande woord? Ziet ge dan niet, hoe de vrucht der nieuwe begrippen allengs rijst in de losmaking van wat de vader aan zijn gezin en straks dat huisgezin aan de maatschappij verbond? Liggen de machtige drijtveeren van gezag en orde niet geknakt en dies werkeloos neder? Zijn niet ondermijnd alle instellingen waarop dusver het volkerenleven als op zijn pilaren rustte? En wat men er voor in plaats gaf, was het niet als de slang ongrijpbaar in zijn altijd nieuwe kronkelingen, ongestadig als het dwarlend blad, rusteloos wisselend als de blauwgroene tinten der zee? Ach, zelfs het aloude en zoo hechte staatsgebouw van Albion is ten leste uit zijn voegen gewrikt, ook daar wist de drop den hoeksteen uit te hollen, en in de gisting der volkeren drijft thans ook Engeland meê.

Is het wonder, dat bij die algemeene ontreddeering ook ons Vaderland zichtbaar teruggaat en aan zichzelf ontzinkt. Met u belijd ik het, voor veel goeds, voor veel onderscheidens hebben we onzen God nog te danken, maar toch, waar speurt ge nog die kerngezondheid, die eertijds de veeren van ons

volksleven spande? Wie ducht niet integendeel de weën van nadrende ontbinding, die op elk gebied des volkslevens zich vertoonen? Naar lichaam en geest, naar hart en hand, in kunst en wetenschap, — wat steeds inkrimpemde afmeting! Of aarzelt ge nog, zie het dan in hooger kringen, hoe ons lieve vaderland al meer de inzet wordt bij het roekeloos spel der partijen en afgeschoven van dien eenigen levensgrond, die onzer natie geboden was in Gods woord!

Wat zal ik u nog van onze Kerk spreken. Een spraakverwarring als van Babel zou een te zwak beeld zijn, om de chaotische dooreenwoeling der tegenstrijdigste beginselen te kenschetsen, die ge op haar erve thans aanschouwt, en toch blijft men nog als bij Babels toren roepen: »Laat ons verbonden, laat ons één blijven. Oók den Christus belijden gewisselijk, maar onze orde, onze eenheid, onzen afgod allereerst!» Gelijk de psalmist in het 74e onzer liederen klaagt, zoo is er ook nu voor de Tortelduive des Heeren nauwlijks een plaats in zijn kerk meer gebleven. »Met bijlen en houweelen breken ze de graveerselen weg,» schenden ze onze »Teekenen,» »slaan ze onze vastigheden met beukhamers aan stuk,» en terwijl alles dooreenwoelt is geen leven meer betrouwbaar en is driewerf gelukkig te prijzen die nog zijn vriend en broeder herkent.

En toch, te midden van zulk een algemeenen ontreddeering vervolgt men zijn weg, als ware er geen zorge, en waar geen weg meer is, loopt men dwars door den akker. Tegen niets is opzien! Tot altijd nieuwe kunstbewerking, al moest het een roekeloos durven, ja ten leste een waaghalzen worden, vindt men de staatslieden en met hen de volkeren bereid. Nauw is de èene proef mislukt, of reeds wordt op een andere gezonnen. Al glijdt het naar de diepte, toch wil men klimmen. Al werkt het in den dood, toch blijft men voortzwoegen. Men wil het niet opgeven, want dat zou bukken voor den Eeuwige zijn. En zoo graaft men voort en voort, maar als aan het strand weekt de kuil van zelf weer op; zoo bouwt men al verder, maar om de funlamenten steeds dieper te doen scheuren; zoo kromt men zich in valsche weën, maar om naar het woord van den Ziener »Niet dan wind te baren;» als dwazen zijn we, die op een Diamantveld wanen toe te loopen, als slechts de kiezelsteen ons tegenglinstert in het helbeschenen zand.

Te onvergeestlijker is die onbezorgdheid, wijl ook in die Toekomst de Geest uit den afgrond zich een gestalte verkoren heeft, hier niet als de furie der Verwoesting, niet als de demon der »Verblindings», maar als de »geest

der verdrukking", die alle persoonlijk geweten wil doen bukken voor de macht van het geheel.

Het is de oude strijd M. II., die met vernieuwde woede dreigt te ontbranden. Voor mij ligt die wereld met haar reusachtige afmeting, om mij die natuur, wier indrukwekkende aanblik reeds huiveren doet, en op mij werkt een menschenwereld, bij wier veelheid ik als een druppel in den stroom mijn aanzijn zelf verlies. Tegen die ontzettende macht moet ik mijn persoonlijkheid, mijn wezen, mijn vrijheid handhaven, want van alle kant dringt men op mij aan, wil men mij verbrijzelen en verpletteren, en men kan dit werkelijk, tot op dat ééne, dat zich onverwinnlijk in de ziel verzetten blijft: de persoonlijke conscientie. Daarom is de strijd voor gewetensvrijheid de strijd voor menschelijk geluk. Daarom deed het Kruis de heidenwereld incenstorten, wyl het de kluisters der conscientie, door het Cesarisme aangelegd, verbrak. Daarom moest nog eens het bloed stroomen, toen Rome nogmaals het geweten gebonden hield en blijft de herovering dier heilige vrijheid Oud-Holland's onverwelkbre roem.

Die vrijheid wordt thans weer belaagd: bedreigd door den modernen Staat en bedreigd door het moderne Rome. Al meer moet naar de verlichte ideën onzer eeuw de Staat een webbe spinnen, waarin hij opvangt, dan omwoelt en uitzuigt, al wat zich roert of beweegt. Door het Militarisme ginds, door het Caesarisme elders, door Centralisatie allerwege, soms ook door Volksgeweld begunstigd, is het die Staatsidé, die al verder om zich grijpt, steeds oneindiger wordt, en alle leven in zich opslorpt. Eerst bindt ze u als burger, dan overschrijdt ze den drempel uwer woning, niet lang meer of ze raakt aan uw lichaam en dwingt u de lancetsteek in den arm te ontvangen, en, van het lichaam tot het hart voortschrijdend, rooft ze u met de ééne hand uw kinderen van het hart, om met de andere uw eigen conscientie zoo klemmend te omwoelen, dat ge u ten slotte niet meer vrijworstelen kunt dan door de straf te aanvaarden waarmee verzet u bedreigt. En naast die Staatsidé werkt Rome weer op, en giet in nieuwen vorm haar ouden geest, om met den modernen Staat om de heerschappij over de geesten te worstelen. Zie om u, hoe het reeds toenam in macht, hoor, met wat luid geroep het uit zijn sluimering is opgewaakt, en verwonder u niet meer, noch over haar botsing met het Liberalisme, noch over haar driest en zegevierend optreden tegenover een Protestantisme, dat, verachtelijk door haar in het aangezicht gespuwd, nog bedelt om haar gunst.

Zie toe!

Reeds bracht die dubbele macht het ver; reeds is meer

dan ge meent het karakter der volkeren verzwakt, de veerkracht der natien ontzenuwd. Slechts een vastberaden optreden kan nog baten, en zie, willoos laten de volkeren zich leiden, van een volksbekeering als in Jona's dagen geen schaduw meer! Maar daarom zwijgt de stemme der vermaning niet en gaat het roepen toch uit: »De Filistijnen over u!», ook al kan het slechts een enkele bereiken. Ach! of alle gebondenen Hém den kus des vredes brachten, die van zich zelf getuigen kon: »Ik maak waarlijk vrij!»

Te sterker dring ik hierop, wijl ook die Toekomst ons Teekenen brengt van naderend gericht! Slechts op een drietal wijs ik u, de beide eersten door hun dagteekening elken Hervormde in Holland bekend.

Zoo de Heere wil en wij leven, zal 24 Augustus ons het derde eeuwgetij brengen van de Bloedbruiloft te Parijs. Spreke dan nogmaals waarschuwend de gruwel van den Bartholomeusnacht tot ons en onze kinderen. Laat de schimmen der Coligny's ons dan tot gebed en boete, maar ook tot strijd en waakzaamheid dringen, en bedrijft rouw dien dag in uw woningen, Gel! om de schoonste hope uwer vaderen, die in het afschuwelijkst bloedbad werd gesmoord!

Wordt het ons van God gegund, dan zal eer die treurdag naakt, de eerste April ons ten vreugdedag zijn voor ons hervormd en vaderlandsch gevoel. Brielle's inneming als de kiem onzer nationale grootheid, zal dan het heugelijk feit zijn, dat ons in dank en lofzegging voor der vaderen God vereent. O! make God Almachtig ons volk dien dag gezegend! Mocht de natie toen geboren, op haar derde eeuwfeest herboren worden, en zoo de sombere vraag van zelf wegvallen: »Of er ooit een vierde eeuwfeest ons vrije Holland beidt?

De derde dagteekening.... ik vreeze.... God zal ze invullen, M. H.! want het mag niet bedekt, het moet uitgesproken, wat elk man van doorzicht ducht, en een bittere ervaring al te ernstig doet vreezen. Gij verstaat me. Reeds tweemaal is het geschied, dat die snel om zich grijpende, snel doodende krankheid, wier naam reeds verschrikking spelt, in het laatst des jaars uit het Oosten optoog en des winters schuil ging, maar om bij het ontluiken der lentebloemen plotseling te voorschijn te treden, en als »de wind de groene blaären», zoo de kinderen der menschen te schudden en te stormen om het arme menschenhart. Neen, noem dat voorgevoel niet te somber. Nog kan God den jammer verhoeden, en daarom tot Hem blijft ons gebed! Maar wij hebben ons huis te bereiden, wij onze

ziel te bereiden! Of zou het ook u, ook mij, niet treffen kunnen? En waarom niet....? O, geloof mij, wat we straks zongen van de veldbloem: »dan knakt haar steel, haar schoonheid gaat verloren,» het kon wel eens profetie van eigen sterfen geweest zijn, en daarom »Bekeer u, mijne ziele!» zij elks fluisterend roepen, »Bekeer u tot den levenden God!»

Bekeer u! hoor die roepstem, alle ziel! die het hoog gebod nog bleeft verwerpen! Op de knieën voor den Koning der Koningen, gij die dusver nog gedachteloos afzwierft en niet bukken woudt, verwerpend, wat ge niet kendet, spelend met wat het uwe niet was! Och of Hij, dien ge vervolgd hebt, ook u mocht staande houden, om u te vangen in de koorden zijner eeuwige liefde. Bekeer u, gij ook, die nog immer rust zocht in uw valsche idealen! Steek het moede hoofd eens in den storm der werkelijkheid, word nuchter bij u zelden en grijp eeuwige verzadiging, die alleen de Vorst der gedachten, wijl Hij ook Vorst des levens is, u biedt! Bekeert u, gij rijken en armen, te saâm, wetend dat ge Gode rekenschap zult geven van uw schat en uw gebed, gij grooten der aarde! maar ook van uw penning en uw klacht, gij, wien een minder deel geschonken wierd. Bekeert u, gij, jongeren van jaren, en gij ook, wien reeds de kroon der grijsheid siert, maar de kroon des levens nog bleef onthouden! Aan de voeten van het Lam alleen is mannenkracht en eeuwig frissche jeugd u beiden saam in éénzelfde geloofsbeker geboden. Maar gij ook, bekeert u, die reeds vindt wat anderen zoeken en toch weer afweekt van uw God! Reeds de profet riep het uit: »Bekeer u, gij afgekeerde Israël!» en ook nu herhaalt de Geest het: Bekeer u tot uw eerste liefde, van altijd nieuwe zonden tot altijd nieuwe kracht, ja, zij het u allen toegebeden B. en Z., wat de man van Tarsen eens voor koning Agrippa uitsprak, »dat ge u bekeeren mocht van de duisternis tot het licht, van den Sathan tot God, opdat ge vergeving van zonden moogt hebben en een erfdeel met de heiligen in het licht.» Voleindt zoo uw loop, Pelgrims naareen beter Vaderland! Kiest Marnix' lijfspreuk »De rust daar boven!» u tot leuze! en breke dan de golfslag ook van dit jaar straks op het strand der eeuwen, laat dan de nevelen zich samepakken, al meer uw vaderland verlaagd, al meer uw kerk ontwijd worden; ja, al mocht de gevreesde krankheid dan ook u genaken en de dood ook bij u aankloppen, dan nog zoudt ge niet vreezen, want, ook met het water aan de lippen, ligt nog »Rustig te midden der bruisende baren,» wie zeggen kan: »Hij zal mijn rotssteen wezen!»

AMEN.

Bij H. DE HOOGH & Co. is van de pers gekomen :

SPANJE EN ORANJE,

OF

NEERLANDS WORSTELING EN BEVRIJDING

DOOR

J. KASSIES.

Nog weinige maanden slechts, en Nederland viert het derde eeuwfeest zijner bevrijding uit Spaansche dienstbaarheid.

Den 1sten April 1872 zal het driehonderd jaar geleden zijn, dat den Briel door de Watergeuzen werd veroverd, en daarmee de eerste steen gelegd van 't grootsch gebouw der „zeven provinciën“.

Het was de aankondiging der geboorte van een nieuw, vrij volk, als kind der Hervorming bestemd, om langen, langen tijd achtereen voor Gods Woord te strijden, voor de vervolgde gemeente van Christus een toevlucht te wezen.

Wij, Protestantsche Nederlanders van de 19de eeuw, wij zijn er afstammelingen van. Het volk van voor twee, drie eeuwen was een Protestantsch, Gereformeerd volk, in merg en been.

Onze Roomsche landgenooten roepen luide, dat zij niets gemeen hebben met dat Geuzenvolk. Zij geven Willem van Oranje en zijne broeders den liefelijken naam van oproerkraaiers, en aan den galg ontkomen booswichten. Zij vieren dus geen feest.

Wij wel, en dat niet alleen als burgers van den Staat, maar in de eerste plaats als Protestantsche Christenen.

Het werk, dat wij hierbij het publiek aanbieden, staat daarmee in verband. Het dacht ons niet onnut, de herinnering aan het lijden en den strijd onzer vaderen nog eens te verlevendigen, opdat ieder weten mocht, waarom wij feest vieren. We meenen, dat er velen

wezen zullen, die gaarne nog eens vernemen, wat God gedaan heeft voor driehonderd jaar.

Spanje en Oranje tegenover elkander, Rome in botsing met het Evangelie, — dat is onze geschiedenis in dien tijd. Hoe eene bloedorstige Kerk en eene bedrieglijke staatkunde samenspannden om hen van Gods Woord af te rukken, — wij mogen het niet vergeten. Dat Willem van Oranje onze Mozes was, van God geroepen, het wordt wel nagesproken; maar wie hij eigenlijk was, maar wat het hem kostte, dat weet men niet genoeg. De naam van een Alva verwekt nog wel afschrik, doch dat hij niet onze eenige tiran was, moest beter onthouden worden. Maar genoeg, uit de inhouds-opgave van het werk, hieronder afgedrukt, blijkt genoeg wat de schrijver heeft bedoeld.

Niemand verwachtte in dit boek een dorre kroniek, eene optelling van een legio veldslagen, eene aanwijzing van al de politieke voetangels en klemmen.

De schrijver heeft er zich op toegelegd eene levendige beschrijving te geven van de hoofdfeiten, en de portretten der hoofdpersonen te vertoonen. Van tijd tot tijd guut hij den lezer een blik, zelfs in de vrouwelijke briefwisseling der beide partijen. In de volksliederen laat hij het volk zijn eigen gedachten uitspreken. Waar geen godsvrucht is, wordt ze niet verdricht. De onderwerpen heeft hij zóó trachten te kiezen, dat zij te zamen den tijd en den strijd naar waarheid voorstellen.

I N H O U D.

Charles qui triche. — De Kerk. — De Riederijkers en de Hervorming. — De Bloedplakkaten. — Martelaren. — Het Roode Kalf. — Het Verbond der Edelen. 1. De Oprichting. 2. De Optocht en het Gastmaal. 3. De groote Vergadering en de ontbinding van het Verbond. — Het Gezantschap. — Het Hellig Officie. — De Hagepreek. — Jan Arends. — De Beeldenstorm. — De „Minister metten rossen baert.“ — Geuzen uit! — Alva. — Spaansche Soldaten. — De mislukte Veldtocht. — Een moord. — Nu of nooit. — Het jaar 1570. — De „penninck thien.“ — De Watergeuzen. — Den Briel veroverd. — Vliissingen wordt Geusch. — De St. Bartelsnacht. 1. De Prins te Parijs, en zijn broeder te Bergen. 2. De Brulloft. 3. De Gevolgen. — Van Alkmaar begint de victorie. — Het beleg van Haarlem. — Leiden belegerd en ontzet. — Nood en Uitreding. — Soldaten-Oproer. — Een roofnest. — De Basterdzoon des Keizers. — De slag bij Gembloers. — Omwenteling te Amsterdam. — Verwarring. — Atrechten Utrecht. 1. Gent en Aerschot. 2. Gent en de Paternosterknechten. 3. Het einde. — Groningen. 1. Des konings Zoogbroeder. 2. De Verrader. — Philips van Marnix. — Een onthelligde Zondag. — De „Zoon van Frankrijk.“ 1. Verandering van Heer. 2. De Fransche furie. — Des Prinsen dood.

Dit werk is compleet in acht afleveringen van twee vel postformaat. De prijs van elke aflevering is slechts 17½ Cents.

De eerste aflevering is alom voorhanden en mag worden opengesneden.